

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
COĞRAFYA DERGİSİ

Basılı Nüsha ISSN No: 1302-7212

Sayı 15, Sayfa 1-12, İstanbul, 2007

Elektronik Nüsha ISSN No: 1305-2128

YÜREĞİR'E GÖÇ EDEN NÜFUSUN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ VE ŞEHİRLEŞME SÜRECİNDEKİ DEĞİŞİMİ

*Socio-Economic Characteristics of Migrants in Yüreğir and
Their Transition to Urban Life*

Mehmet GÜRBÜZ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
mgurbuz@ksu.edu.tr

Alındığı tarih: 28.02.2006; Kabul tarihi: 18.10.2007

Abstract

After 1950, because of uncontrolled population growth and increasing usage of modern agricultural tools in rural areas, many people had to leave their homeland. As a result of these movements several socio economic problems have become apperent. Yüreğir, which is subprovince of Adana, is one of the important migrant receiving areas in Turkey. In this study, our goal is to determine causes of migration, socio-economic characteristics of migrants, modification and adaptation of migrants and to find out their future expectation. To achieve these gaoals, face to face questionnaire (includes 34 questions) technique has chosen to collect data about migrants' socio-economic characteristics.

Results show that migrants from many locations of Turkey have not yet solve problems of unemployment and poverty as they face in their homeland. Even though inadequate infrastructure of the city, which causes to prevent adaptation of migrants to urban life, migrants keep their cultural backgrounds and continue to affect their resident neighbors. At the end of these interactions, migrants show attitudes toward modification of their life style to urban life. It can be seen these modifications on the second generation clearly.

Key words: Yüreğir, internal migration, socio-economic structure, modification

Özet

Türkiye'de yıllık nüfus artış hızının 1950 yılından sonra yükselmesi ve tarımdaki makineleşme kırsal nüfusun göç etmesine neden olmuştur. Bu göç hareketleri daha çok büyük kentlere doğru yönelmiş ve kentlerde bir takım sosyo-ekonomik sorunlara yol açmıştır. Kırsal bölgelerden önemli oranda göç alan yerlerden biri de Adana'nın merkez ilçesi olan Yüreğir'dir. Bu çalışmada, Yüreğir'e göç eden nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri, göç edenlerde meydana gelen sosyo-ekonomik değişiklikler ve geleceğe yönelik beklentileri tespit edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, Yüreğir'in en çok göç alan mahallelerinde otuz dört soruluk anket uygulanmış ve analiz edilmiştir.

Türkiye'nin bir çok bölgesinden ekonomik sorunlarını halletmek için Yüreğir'e göç eden ailelerin göç sonrasında en büyük sorunlarının yine işsizlik ve geçim sıkıntısı olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda Yüreğir'deki alt ve üst yapı sorunları göç edenlerin kente ve kent-

sel yaşama uyumunu zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, göç eden ailelerde önemli sosyo-ekonomik değişiklikler meydana gelmiştir.

Anahtar kelimeler: Yüreğir, iç göç, sosyo-ekonomik yapı, değişim

1. GİRİŞ

Türkiye’de 1950 yılından sonra kentlerde gelişen teknoloji ve sanayileşme hareketleri şehirlerde işgücü eksikliğine neden olurken, kırsal yerleşmelerdeki hızlı nüfus artışı ve tarımda makineleşme kırsal alanlarda iş gücü fazlalığına yol açmıştır. Yani, teknolojik gelişmelere bağlı olarak tarımsal üretim biçimindeki değişimler kırsal alanlarda çok sayıda nüfusun topraktan kopmasına neden olmuştur (Yavuz, Keleş ve Geray, 1978:4). Aynı zamanda, kır ile şehir arasındaki ulaşım ve haberleşme sistemlerindeki gelişmeler, siyasi kararlar ve şehirlerdeki diğer çekici faktörler kırsal yerleşmelerdeki nüfusun şehirlere göç etmesinde etkili olmuştur. Türkiye’de doğdukları yerleri terk ederek başka yerlere yerleşen nüfus miktarı özellikle 1950 yılından sonra dikkat çekici bir şekilde artmıştır (Tümertekin, 1977). Nitekim, ülkemizde doğdukları illerin sınırları dışında yaşayanların oranı 1935 yılında %6.8 iken (1104107 kişi), 1970 yılında %16.1’e (5789000 kişi) (Tümertekin,1977), 2000 yılında %29.2’ye (19778440 kişi) yükselmiştir (DİE, 2003:86). Bu göç hareketleri sonucunda Türkiye’de her 1000 kişiden; 1970-1975 döneminde 99’u (Özgür, 1995), 1975-1980 döneminde 71’i (Tandoğan, 1988:27), 1985-1990 döneminde 81’i daimi ikametgahını değiştirmiştir (Yamak ve Yamak, 1999). Bu oran 1995-2000 döneminde %18.5’lik bir artış göstererek 96’ya yükselmiştir. Türkiye’de şehir nüfus oranı 1950 yılında %24 iken göç hareketleri sonucunda 2000 yılında %64.9 olmuştur. Adana ilinde şehir nüfus oranı ise %32.8’den %75.6’ya çıkmıştır (DİE, 2003:46,82). 2000 sayımına göre ildeki il dışı doğumluların sayısı 534025 kişi ile toplam nüfusun %28.9’unu oluşturmaktadır.

Türkiye’de göç eden nüfusun çoğunluğu büyük şehirlere yönelmiş ve bu şehirlerin nüfusu hızla artmıştır. Nüfus artışı sonucunda meydana gelen hızlı şehirleşme zamanla plansız kentleşmeye neden

olmuş ve şehirlerde bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle insanların kırsal alanlardan şehirlerdeki barınma ve istihdam gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmadan şehirlere göç etmesi kentlerde var olan sosyo-ekonomik sorunları daha da ağırlaştırmıştır. Türkiye’de iç göç hareketi günümüzde büyük boyutlara ulaşmış, özellikle büyük kentlerin çevresinde sefalet mahalleleri oluşturmuş ve çarpık kentleşme sorunu ortaya çıkmıştır (Mutluer, 2003:1).

Kentlerin hızlı büyümesi ve göç miktarının şehirlerdeki iş gücü gereksiniminin çok üzerinde olması buraya göç edenlerin kentlere ve kentsel yaşama uyumlarını zorlaştırmakta (Emiroğlu, 1981) ve göç eden ailelerde şehir kültürünün oluşmasını geciktirmektedir. Buna ilaveten, kırsal alanlardan şehirlere göç edenler genelde belirli mahallelerde toplanmakta ve kendi aralarında eski kültürel özelliklerini yaşatmaya çalışmaktadırlar. Bu tür kümelenmeler göç edenlerin birbirleri arasında sosyal ilişki kurmalarını ve yardımlaşmalarını kolaylaştırmasına rağmen şehirleşme olgusunu yavaşlatmakta ve ileri de daha başka sosyal problemlere neden olmaktadır (Gürbüz, 2002). İnsanların göç etmesiyle birlikte kültürel gelenek, görenek ve yaşam biçimleri de hareket etmekte, böylece göç edilen yerdeki sosyo-kültürel yapı göç edenlerin getirdikleri sosyo-kültürel yapıyla genişlemektedir (Pazarlıoğlu, 2001). Aynı zamanda göç eden bireylerin geldikleri yerlerin kültürel özelliklerini korumaya çalışmaları, buldukları bölgenin kültürel özelliklerini etkilemeleri veya geldikleri yerin kültürel özelliklerinden etkilenmeleri kaçınılmaz bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda kentleşme süreci içerisinde nüfusun özellikleri, yapısı, birey ve ailelerin çeşitli konulardaki düşünceleri, tutum ve davranışları değişmektedir (Yavuz, Keleş ve Geray, 1978:12). Yani göç, sadece bir ikamet değişikliği olarak kalmamakta, toplumsal yapıda sosyal, kültürel, ekono-

mik ve politik değişimlere neden olan bir nüfus hareketi şeklini almaktadır (Bayhan , 1997:178).

Ülkemizde çok sayıda göç alan yerlerden biri de Adana'nın merkez ilçelerinden birisi olan Yüreğir'dir. Yüreğir, yılda üç ürün alınabilen verimli Yüreğir Ovası'nın ortasında yer alması, sanayi bakımından gelişmiş olması (Kara, 1988) kırsal bölge insanları için çekim merkezi olmuş ve önemli miktarda göç almıştır. Yüreğir'in de içinde bulunduğu Adana ovalarında nüfusun kalabalıklaşması özellikle 1945 yılından itibaren başlamış ve gün geçtikçe de artmıştır (Göney, 1976:98). Adana şehri 1995-2000 yılları arasında kendi ilinin köylerinden 10509 kişi, diğer illerin köylerinden ise 11702 kişi olmak üzere toplam 22211 kişi kırsal alanlardan göç almıştır (TUİK, 2005:55,58).

Çalışma alanı olarak seçilen Yüreğir İlçesi'nin şehir nüfusu 1990 yılında 273829 iken 2000 yılında 322776'ya çıkmış ve yıllık nüfus artış hızı %16.4 olmuştur (DİE, 2003:113). Yüreğir şehrindeki tarihi gelişim incelendiğinde (Yücel ve diğ., 1996); 1966 yılından sonra gelişmenin hızlandığı, özellikle de 1980-1986 yılları arasında çok hızlı büyüdüğü anlaşılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, yıllardır devam eden ve çok önemli sosyo-ekonomik neden ve sonuçları olan şehirlere göç olayını Yüreğir İlçesi ölçeğinde analiz etmektir. Memleketlerinden ayrılarak Yüreğir'e göç eden ailelerin sosyo-ekonomik özellikleri, göç sonrası meydana gelen sosyo-ekonomik değişiklikler ve geleceğe yönelik beklentileri bu çalışmada tespit edilmeye çalışılmıştır.

Şekil 1: Şekil 1: Çalışma alanının lokasyon haritası
Figure 1: Location map of the study area

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma alanını Yüreğir ilçe merkezi oluşturmaktadır. Yüreğir, Adana şehrini oluşturan iki ilçe merkezinden birisidir. Yüreğir ilçesi, batıda Seyhan ve Karaisalı, kuzeyde İmamoğlu, doğuda Ceyhan, güneyde Karataş ve Yumurtalık ilçeleri ile çevrilidir (Şekil 1). Çalışma alanı Yüreğir ilçe merkezinden oluşmaktadır.

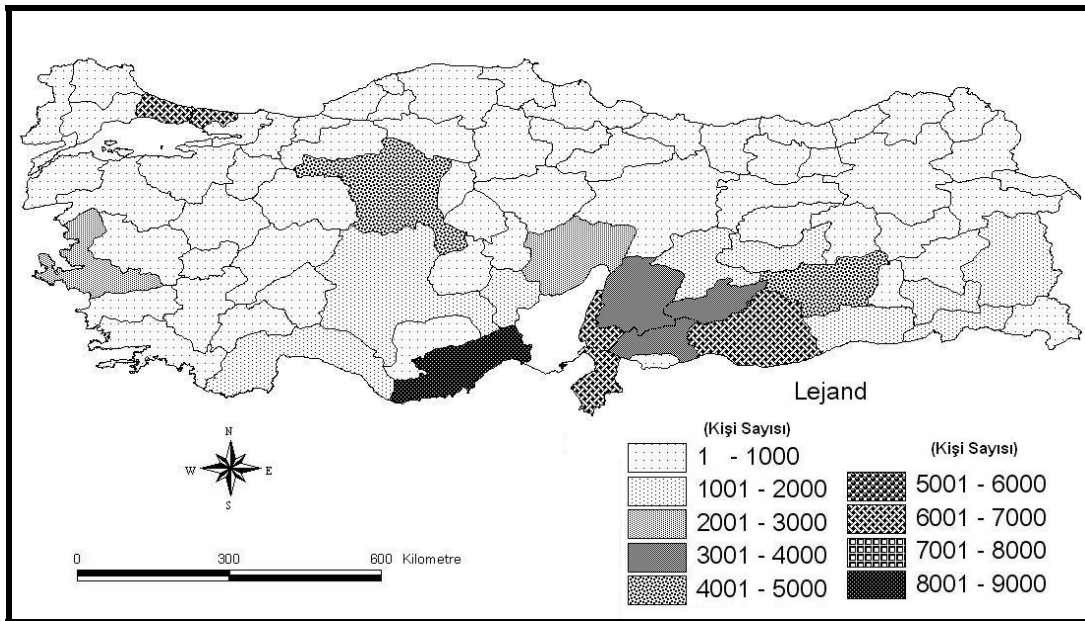
Yüreğir İlçesi'nde belediye yetkilileri ile görüşülerek en çok göç alan mahallelerde iki yüz yirmi bir kişiye otuz dört sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Denekler, Yüreğir'e son kırk yıl içinde yerleşmiş hane reisi erkeklerden rasgele seçilerek belirlenmiş ve belirlenen kişilerle yüz yüze anketler yapılmıştır. Uygulanan anket, göç eden nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri, göç edenlerde meydana gelen sosyo-ekonomik değişiklikler ve göç edenlerin geleceğe yönelik beklentileri olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Anket sonuçları anlamlı tablo ve şekillere dönüştürülerek analiz edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Yüreğir'e Göç Eden Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri

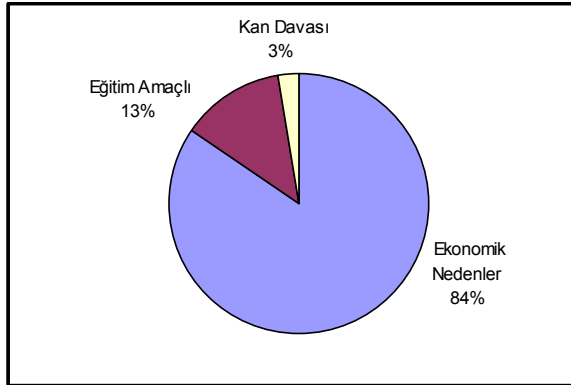
İnsanların memleketlerini bırakıp başka yerlere göç etmesinin temelinde çok sayıda neden olmasına rağmen araştırmalar en etkili faktörün sosyo-ekonomik nedenler olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye'de iç göçler üzerinde yöresel bazdaki gelir dengesizliğinin önemli rol oynadığı,

bu rolün de göç veren illerin düşük gelir düzeyinden ziyade göç alan illerin yüksek gelir düzeyinden kaynaklandığı vurgulanmıştır (Yamak ve Yamak, 1999). Adana ovalarına Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş, Malatya, Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa, Elazığ ve Adıyaman'dan ziraat işlerinde çalışmak üzere çok sayıda işçi gelmiş ve bunların ekseriyeti bu bölgeye yerleşmiştir (Göney, 1976:99). Yüreğir'in bağlı olduğu Adana, 1950 yılından sonra makine kullanılmak suretiyle tarım alanlarının genişletilmesi, sulama tesislerinin yaygınlaşması sonucu tarımsal üretim merkezi haline gelmiştir (Göney, 1976:99). Tarımdan elde edilen sermayenin endüstriye aktarılması sonucu sanayi hızlı bir gelişme göstermiş ve bu durum göçlerin Yüreğir'e yönelmesinde etkili olmuştur. Aynı zamanda Adana'nın fazla göç veren Doğu ve Güneydoğu bölgelerine İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük şehirden daha yakın olması göç almasının diğer bir nedenidir. 1995-2000 yılları arasında Adana iline göç eden 92684 kişinin 37838 kişisi (%41) Hatay, Osmaniye, Şanlıurfa, Diyarbakır, Gaziantep, Kahramanmaraş, Adıyaman, Mardin, Elazığ ve Malatya'dan gelmiştir (TUİK, 2005:67-81) (Şekil 2). Bunun yanında göç veren alanlardaki ekonomik şartları da göz ardı etmemek gerekir. Adana iline göç edenlerin 58692'si (%63) iş arama, tayin ve hane halkı fertlerinden birine bağlı olarak göç etmiştir (TUİK, 2005:96).

Şekil 2: 1995-2000 yılları arasında Adana iline göç veren iller
Figure 2: Migration to Adana from other provinces during the period of 1995-2000.

Yüreğir'e olan göçlerin büyük çoğunluğu (%84) ekonomik nedenlere dayanmaktadır (Şekil 3). Yani Yüreğir'de ekonomik şartların daha iyi olması, iş imkanlarının fazlalığı, arsa ve konutların hızlı değer kazanması gibi nedenler göçlerin buraya yönelmesinde etkili olmuştur. Daha önce yapılan bir çalışmada da Yüreğir Ovası'ndaki köylerden Adana'ya olan göçlerin en büyük nedeni olarak iş bulma/kurma (%26.6) ve toprak yetersizliği (%16.9) gösterilmektedir (Arslan ve Soysal, 1994). Genel olarak ekonomik nedenler arasında kırsal alanlardaki toprak yetersizliğinin yanında, kırsal yerlerde çalışılmayan ölü mevsimin uzunluğu da göçlerde etkili olmaktadır. Ekonomik şartların yanında eğitim (%13) ve kan davalarının (%3) göçlerde etkisi vardır. Genel olarak eğitim için kentlere göç edenlerin sayısı gün geçtikçe artarken, kan davası ve geçimsizlik gibi nedenlerle göç edenlerin oranı yıllar geçtikçe azalmaktadır.

Şekil 3: Yüreğir'e göçün nedenleri
Figure 3: Causes of migration to Yüreğir.

Göçü belirleyen en önemli faktörlerden biri de mesafedir. (Bucutoğlu, 1993:60). Çünkü mesafe, göçün ulaşım ve psikolojik maliyetini belirlemede, bilgi akışını etkilemektedir. Yani, mesafe arttıkça göç eden ve göç edilen yerleşmeler arasında bilgi akışı azalmakta, ulaşım giderleri artmakta, psikolojik engeller ortaya çıkmakta ve göçler azalmaktadır. Bu nedenle insanlar kendilerine yakın mesafede olan ve daha iyi bildiği yerlere göç etme eğilimi göstermektedir. Adana il merkezi 1995-2000 döneminde kendi ilçe merkezlerinden 11373, köylerinden 10509 olmak üzere toplam 21882 kişi göç almıştır (TUİK, 2005:55). Yapılan ankete göre Yüreğir'e göç edenlerin ikamet yerlerine göre profilleri çıkarıldığında; Adana'nın kendi ilçeleri ilk sırada yer almaktadır (Tablo 1). Ankete

göre Yüreğir'e göçle gelenlerin %41.9'unu Adana'nın ilçelerinden gelenler oluşturmaktadır. Daha önce Adana'ya bağlı olan Osmaniye ve ilçeleri de eklendiğinde bu oran %58.4 olmaktadır. Bir başka ifadeyle Yüreğir'e 100km mesafedeki yerleşmelerden göç edenlerin oranı %52 dir.

Tablo 1: Yüreğir'in göç aldığı yerleşmeler ve göç oranı

Table 1: Homelands of migrants and its rate.

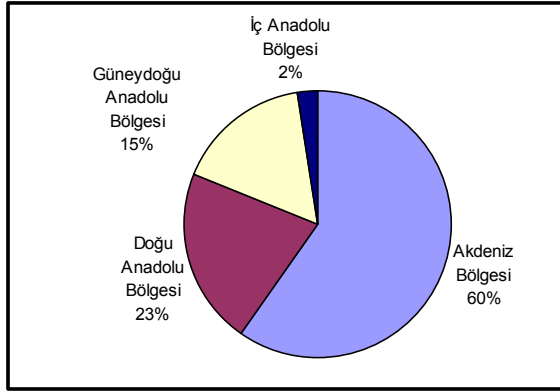
Yüreğir'in göç aldığı yerleşmeler	Göç oranı %
Malatya	16,5
Kozan	13,9
Kadirli	8,9
Aladağ	8,9
İmamoğlu	7,6
Adıyaman	5,1
Ceyhan	5,1
Şanlı Urfa	5,1
Osmaniye	5,1
Gazi Antep	3,8
Feke	3,8
Bingöl	2,5
Elazığ	2,5
Konya	2,5
Bahçe	2,5
Erzurum	1,3
İskenderun	1,3
İslâhiye	1,3
Karataş	1,3
Yumurtalık	1,3

Yüreğir'e göç edenler bölgeler ölçeğinde değerlendirildiğinde; %60'ı Akdeniz Bölgesi'nden, %23'ü Doğu Anadolu Bölgesi'nden, %15'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden, %2'sinin de İç Anadolu Bölgesi'nden olduğu görülmektedir (Şekil 4).

Göç eden nüfusun büyük çoğunluğu tarım yapılabilen toprakların az olduğu veya sulama imkanlarının kısıtlı olduğu yerleşmelerden geldiğini beyan etmişlerdir. Gerçekten de bir kırsal yerleşmenin artan nüfusunu tutabilmesi için en önemli özellik sulu tarım imkanlarının varlığıdır. Sulu tarım alanları yeterli olmayan kırsal yerleşmelerin bir çoğu göç vermektedir.

Yüreğir'e göç eden ailelerin büyük çoğunluğu (%86,6) kırsal kökenlidir. Göç edenlerin şehire uyum süreci açısından önemli olan hususlardan birini oluşturan bu durum, kent kültür öğelerinin kabullündeki süreyi belirlemede ve Yüreğir'e

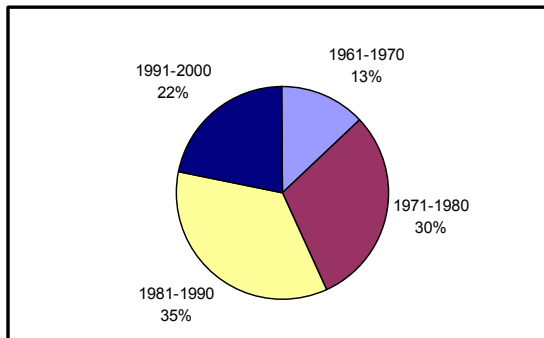
göç edenlerde şehirleşme kültürü uzun zaman almaktadır.

Şekil 4:Yüreğir'in göç aldığı bölgeler ve göç oranı

Figure 4: Geographic regions of migrants homeland and its rate.

Ankete göre Yüreğir'e en fazla göç %35 ile 1981-1990 yılları arasında yaşanmıştır. Geriye kalanların %13'ü 1961-1970, %30'u 1971-1980, %22'si 1991-2000 yılları arasında göç etmiştir (Şekil 5). Yüreğir'de 1960'lı yıllarda tarımsal üretimde başlayan gelişmeler göçlere zemin hazırlamış, 1971-1980 döneminde tarımsal üretimdeki artış göç sayısını yükseltmiştir. 1981-1990 döneminde sanayi yatırımları en üst seviyeye çıkmış ve göçler daha da hızlanmıştır. 1990 yılından sonra yatırımların ve iş gücünün doyum noktasına ulaşması göçlerin hızını yavaşlatmıştır.

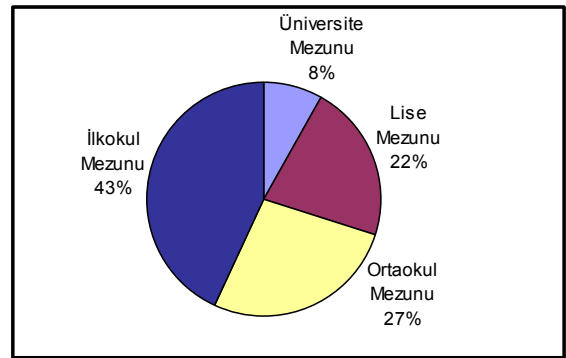
Şekil 5:Yüreğir'e göç edenlerin göç ettikleri zaman aralıkları

Figure 5: Migration time periods of migrants.

Ankete göre göçle gelen nüfusun %60'ı daha önce herhangi bir nedenle Yüreğir'i ziyaret etmiş, ziyaret edenlerin bir çoğu da mevsimlik işçi olarak Yüreğir'de bulunmuştur. Herhangi bir şekilde daha önce Yüreğir'de bulunmuş olanların %80'i bu durumun göç etmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Buradan da anlaşıldığı gibi,

göç edenlerin çoğunluğu mevsimlik işçi olarak veya tanıdıklarını ziyaret amaçlı Yüreğir'e gelmiş ve yerleşme imkanlarını araştırmıştır.

Ülkemizde kırsal alanlardan göç edenler kırsal nüfusun beceri ve eğitim düzeyi en yüksek olanlarıdır. Yani kırsal bölge nüfusunun en dinamik ve enerji yüklü iş gücü göç etmektedir. Yapılan ankete göre göç edenlerin tamamının okuryazar olması bu durumu desteklemektedir. Göç edenlerde ilkokulu bitirenlerin oranı %43 ile birinci sırayı, ortaokulu bitirenler %27 ile ikinci sırayı, liseyi bitirenler %22 ile üçüncü sırayı, üniversite mezunları ise %8 ile dördüncü sırayı almaktadır (Şekil 6).

Şekil 6:Yüreğir'e göç edenlerin eğitim durumu

Figure 6: Education status of migrants in Yüreğir.

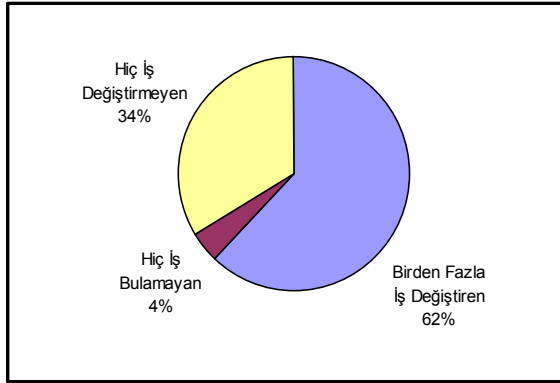
Yüreğir'e göç edenlerin göç etme esnasında %55'inin bekâr, %45'inin evli olduğu belirlenmiştir. Bu durum evli olmayan bireylerin daha fazla hareket kabiliyetine sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Anketin yapıldığı tarihte ise göç edenlerin %94'ünün evli, %6'sının bekâr olduğu belirlenmiştir.

Yüreğir'e göç edenlerin %92'si iş bulma, %56'sı ev bulma, %31'i çevreye uyum, %31'i geçim sağlama ve %3'ü ulaşım sorunu yaşamıştır (Tablo 2). Yani ekonomik problemlerden dolayı şehre göç edenlerin karşılaştıkları en büyük sorun yine ekonomik sorunlar olmuştur.

Tablo 2: Yüreğir'e göç edenlerin kentte karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	%
İş bulma sorunu	92
Ev bulma sorunu	56
Çevreye uyum sorunu	31
Geçim sorunu	31
Ulaşım sorunu	3

Ankete katılanların %62'si birden fazla iş yerinde çalışmış olup, bu kişilerin tamamının geldikleri yerlerde çiftçilikle uğraştıkları tespit edilmiştir. Bu bireyler şehirde iş yapabilecek bir mesleğe sahip olmadıkları için iş ayırımı yapmamakta ve boş kalmamak için her işte çalışmaktadır. Bu durum kente göç edenlerin birden çok iş değiştirmelerine neden olmaktadır. Göç edenlerin %34'ü geldikleri günden beri aynı iş yerinde çalışanlardan, %4'ü ise geldikleri günden beri hiç iş bulamayanlardan oluşmaktadır (Şekil 7).

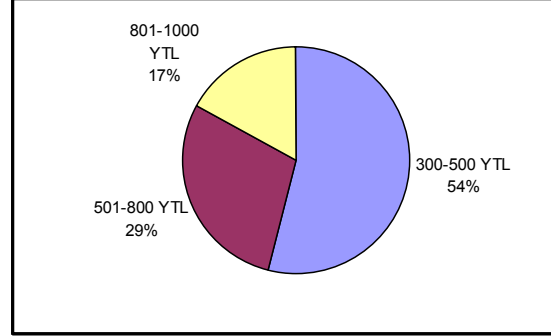
Şekil 7: Yüreğir'e göç edenlerin iş değiştirme sıklığı

Figure 7: Frequency of migrants changing jobs.

Göç edenler kendi memleketlerinde eğitim ve kişisel beceri olarak üst seviyede olmalarına rağmen, göç ettikleri yer şehir olduğu için eğitim ve beceri bakımından en alt seviyeyi oluşturmaktadır. Bu durum iş bulma olanaklarını azaltmakta ve marjinal işlere yönelmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla göçle gelenler sosyal güvencesi olmayan ve düşük gelirli işlerde çalışmaktadır.

Yüreğir'e göç edenlerin gelir durumları aylık olarak incelendiğinde; %54'ünün 300-500 YTL arasında, %29'unun 501-800 YTL arasında, %17'sinin ise 801-1000 YTL arasında ücret aldığı belirlenmiştir (Şekil 8). Çalışanların %55'i almış oldukları aylık ücretten memnun olmadığını, geri kalan %45'i ise memnun olduğunu beyan etmektedir. Almış olduğu ücretten memnun olmayanların bir çoğu memleketteki gelirlerinden daha fazla kazanmasına rağmen harcamaları arttığından, bu nedenle de aldıkları ücretin kendilerine yetmediğinden şikayetçi olmaktadır. Göç edenlerin kentlerde elde ettiği gelirin, göç etmeden önceki kırdan elde ettiği gelirden fazla olmasına karşın, bu gelirin kentsel yaşamı sürdürmede yetersizliği göç eden-

lerin kentsel kurumlarla ve kentsel yaşamla ilişkilerinin azalmasına neden olduğu belirtilmiştir (Işık, 1999:387). Aynı durum Yüreğir için de geçerli olup, göç edenlerin kentlerdeki gelir durumlarından şikayetçi olmalarına neden olmaktadır.

Şekil 8: Yüreğir'e göç edenlerin kentteki aylık gelirleri

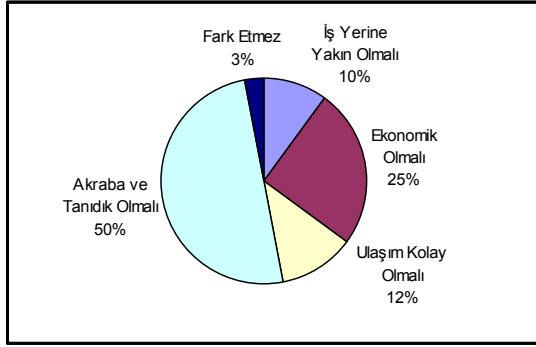
Figure 8: Monthly income of migrants in Yüreğir.

Yüreğir'e göç edenlerin göç etmeden önce hiç birinin Yüreğir'de ev olmadığı halde 2005 yılında %74'ü ev sahibi olmuştur. Göç edenlerin %56'sı Yüreğir'de kiralık ev bulma sorunu yaşamış olup, ilk etapta oturabileceği bir ev sahibi olmak istemektedir. Göç eden insanların şehirde öncelikle ev sahibi olmak istemesinin diğer bir nedeni, kırsal alanlarda yaşamın doğal bir geleneği olarak ev sahibi olanların kentte de konut sahibi olmakla kendilerini güvencede hissetmelerinden kaynaklanmaktadır (İlbars, 1988:27). Yüreğir'e göç edenlerin konut sahibi olma isteği kentte sürekli olarak yaşamaya devam edecekleri anlamına da gelmektedir.

Yüreğir'e göç edenlerin oturdukları mahallelerde aradıkları bazı özellikler vardır (Şekil 9). Bu özelliklerden en başta geleni akraba ve tanıdık olması (%50) istegidir. Kente dışardan gelenlerin ikamet alanlarını belirlenmesinde etkili olan bu faktör, tanıdık ve hemşehrileri ile yardımlaşma isteğinden kaynaklanmaktadır. Oturulacak mahallenin seçimine etki eden diğer faktörler ise; ekonomi (%25), ulaşım kolaylıkları (%12) ve evin işyerine yakın olması (%10) gibi özelliklerdir. Göç edenlerin %3'ü ise mahalle tercihi yapmamış olup, mecbur kaldıklarında her yere uyum sağlayacaklarını ifade etmiştir.

Ankete göre Yüreğir'e göç edenlerin %69'u memleketleri ile ilişkilerini koparmış, %31'i ilişkisini hâlâ sürdürmektedir. Memleketleri ile ilişkisini kesmeyen aileler köylerinden çeşitli yiyecek yardımı almak-

tadır. Yani göç edenlerin bir kısmı köyle-
rindeki kurulu düzenden faydalanmakta
ve memleketlerine gidiş-gelişler daha sık
gerçekleşmektedir. Aynı zamanda kentte
ekonomik bakımdan tam güvende olma-
yan ailelerin köyle ilişkisini sürdürmesi
ona psikolojik bir destek sağlamaktadır
(Yavuz, Keleş ve Geray, 1978:85). Aynı
zamanda şehire yeni göç edenlere sağla-
nan bu tür maddi ve manevi destekler
bazı sorunların aşılmasında etkili olmakla
beraber, göç edenlerin şehir hayatına
adepte olmasına olumsuz etki yapmakta-
dır.

Şekil 9: Yüreğir'e göç edenlerin oturdukları mahallede aradıkları özellikler

Figure 9: Migrants preference to chose resident site.

3.2. Yüreğir'e Göç Edenlerde Meydana Gelen Sosyo-Ekonomik Değişiklikler

Göç, mekânla ilgili yeni yerleşme açısından yarattığı sorunlar yanında toplumsal değişim ve yeni ortamlara uyum sorunlarının kaynağı olma özelliğini de göstermektedir (Özgür, 1995). Kentleşmenin çok hızlı olması ve göç miktarının kentlerimizdeki iş yeri ve iş gücü isteminin çok üzerinde bulunuşu, göç edenlerin kentlere ve kentsel yaşama uyumlarını zorlaştırmaktadır (Emiroğlu, 1981:61). Bununla birlikte kentleşme hareketi sosyo-ekonomik değişime neden olmaktadır. Çünkü ne kadar geleneksel ve tutucu olursa olsun her toplum ve kültür sürekli değişim içindedir (Aydoğan, 1997:546). Özellikle kırsal yerleşmelerden kentlere göç eden aileler fiziki çevre bakımından olduğu gibi sosyo-ekonomik bakımdan da değişiklikler yaşamaktadır.

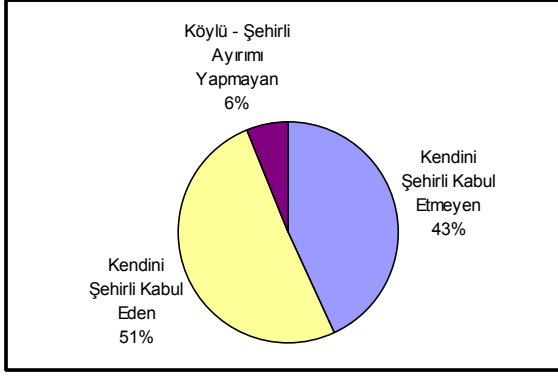
Ankete katılanların %85'i dini anlayış, ibadet ve kültür yapılarında bir değişimin olmadığını, %15'i ise olumlu ve olumsuz bir değişimin olduğunu beyan etmiştir. Değişiklik olduğunu beyan edenlerin bir çoğu memleketlerinde dini ibadetlerini yaparken, şehirde sürekli çalışmadan

dolayı aksattıklarını beyan etmektedirler. Göç edenlerin %55'i giydikleri kıyafetlerinde bir değişimin olmadığını, %45'i ise değişimin olduğunu ifade etmiştir. Özellikle on yıldan daha önce Yüreğir'e göç edenlerin kıyafetlerindeki değişimlerin daha belirgin olduğu tespit edilmiştir. Erkekler dışarıda toplumun her kesimi ile devamlı ilişki halinde olduğu için değişimi daha hızlı ve fazla yaşamaktadır. Kadınlarda bu konudaki değişiklik genelde erkeğin isteğine bağımlı olduğundan yavaş cereyan etmekte ve daha az değişim görülmektedir.

Göç etmeden önce hastalıkların bir hoca tarafından yazılan muska ile iyi olacağına inananların oranı %17 iken, göç ettikten sonra bu oran %2,5'e düşmüştür. Dolayısıyla çok az bir oran bu konudaki kırsal bölge alışkanlıklarını kentte de korumaktadır.

Göç edenler ilk geldikleri yıllarda (özellikle ilk beş yılda) memleket özlemi içinde yaşadıklarını ifade etmektedir. Geldikleri yere geri dönmeyen içinde yaşadıkları toplum tarafından olumsuz yorumlara yol açacağı düşüncesiyle zorluklara rağmen kentte kalmayı sürdürmüşlerdir.

Göç edenlere yöneltilen şehirli kimdir? sorusuna, %51'i şehirde yaşayan şehirlidir cevabı vermekte ve kendini bu nedenle şehirli kabul etmekte, %43'ü kendilerini şehirli kabul etmemekte, %6'sı ise böyle bir ayırım yapmamaktadır (Şekil 10). Kendilerini şehirli kabul etmeyen kişilerin Yüreğir'de kalma süreleri on yılı geçmemiş, kendilerini şehirli kabul edenlerin ise on yıldan daha fazla şehirde oturdukları tespit edilmiştir. Bu bilgilerden, bu yörede kırsal bölge kültür öğeleri ve bu öğelerin şekillendirdiği sosyal yapı özelliklerinin yerini kent kültür öğelerinin alabilmesi için üzerinden on yıl gibi bir sürenin geçmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Yani Yüreğir'e göç eden bu ailelerdeki kentleşme sürecinde zaman önemli bir unsurdur. Kentte kalış süresi arttıkça ve kentin olanaklarından yararlandıkça kentleşme süreci hızlanmaktadır.

Şekil 10: Yüreğir'e göç edenlerin şehirli olma eğilimleri

Figure 10: Migrants attitudes toward become on urban citizen.

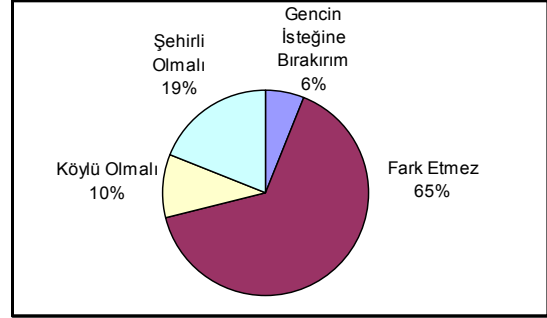
Göç eden insanların çeşitli nedenlerle kendilerini kentli kabul etmemeleri hem mekan hem de kültürel açıdan kentten soyutlanmalarına neden olmaktadır. Yüreğir'e göç edenlerin %43'ü kendini şehirli kabul etmemekte; yani kentli nüfusla bütünleşmemekte ve kendi sosyo-kültürel yapılarını koruyarak radikalleşmeye neden olmaktadır. Bu süreç göç edenlerin şehire adaptasyonunu da geciktirmektedir.

Ankete katılanların %28'i köyde yaşarken çok çocuk sahibi olmak isterken şehre göç ettikten sonra bu düşüncelerinin değiştiğini ve daha az çocuk istediklerini ifade etmiştir. Yani göç edenlerde kırsal bölgedeki çok çocuk isteme olgusu yerini az çocuk ve çocuğu iyi şartlarda topluma kazandırma düşüncesine terk etmektedir.

Yüreğir'e göç edenlerin çocuklarının köy kökenli biri ile evlenmesini isteyenler %10, şehirli biriyle evlenmesini isteyenler %19, fark etmez diyenler %65, gencin isteğine bırakanlar ise %6'dır (Şekil 11). Buradan anlaşıldığı kadarıyla bu konudaki düşünce yapılarında da büyük değişiklikler yaşanmıştır.

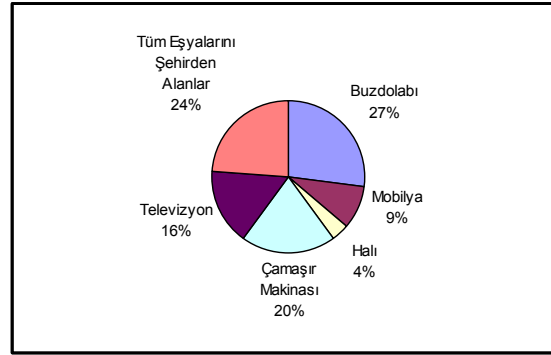
Göçle birlikte aileler tarafından kente getirilen eşyalar ihtiyacı karşılayıcı nitelik ve miktarda olmadığından yenilerini temin etmek durumunda kalmaktadırlar. Aynı zamanda teknolojik gelişmelere bağlı olarak ev eşyaları değişmekte ve satın alınan eşya çeşidi de buna bağlı olarak zamanla değişmektedir. Ankete göre Yüreğir'e gelenlerde ilk alınan eşya %27 ile buzdolabıdır. Yüreğir'de yıllık sıcaklık ortalamasının yüksek olması (19°C) ilk alınan eşyanın buzdolabı olmasına neden olmuştur. Yüreğir'e geldiğinde hiçbir eşyası bulunmayıp her eşyasını şehirden alanlar %24 ile ikinci sırayı almaktadır. Çamaşır makinesi

%20 ile üçüncü sırada, televizyon %16 ile dördüncü sırada, modern yaşamın bir gereği olan mobilya %9 ile beşinci sırada, halı alanlar ise %4 ile son sırada yer almaktadır (Şekil 12). Bu durum göç edenlerde sosyo-ekonomik durumun değiştiğini göstermektedir.

Şekil 11: Yüreğir'e göç edenlerin çocuklarını evlendirmede aradıkları özellikler

Figure 11: Parents attitudes toward choosing bride for their children.

Şekil 12: Yüreğir'e göç edenlerin aldıkları ilk eşyalar

Figure 12: Migrants first household goods in city.

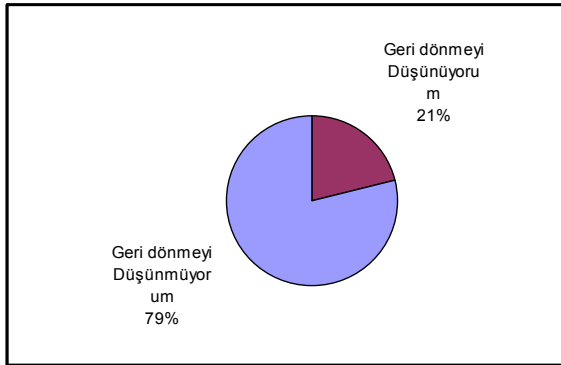
Yüreğir'e gelenlerin göç etmeden önce memleketlerindeki boş zamanlarında %77'si radyo dinlediğini, %32'si televizyon izlediğini, %26'sı gazete okuduğunu, %21'i kitap okuduğunu, %32'si sportif faaliyette bulunduğunu beyan etmiştir. %68'i televizyon bulunmadığı için seyretmediğini, %74'ü köyde gazete bulmak güç olduğundan hiç gazete okuyamadığını belirtmiştir.

Kentte göç ettikten sonra bu kişilerde televizyon izleme oranı %95 ile birinci sırayı, gazete okuma oranı %87 ile ikinci sırayı almıştır. Köyde birinci sırayı alan radyo dinleme oranı televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte %43'e gerilemiştir. %77'si kitap okumaya vaktinin olmadığını söylerken, sadece %20'lik kısım kitap okuyabildiğini ifade etmektedir. Sportif

faaliyete vakit ayıranlar %4 olup, %92'lik kısım ise çalışmaktan sportif faaliyete vakit ayıramadığını söylemektedir.

3.3. Yüreğir'e Göç Edenlerin Geleceğe Yönelik Beklentileri

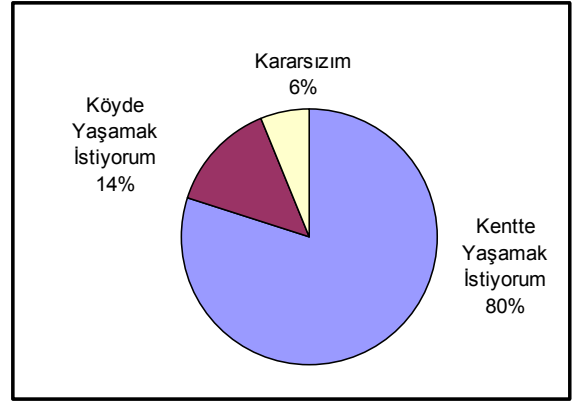
Yapılan ankete göre Yüreğir'e göç edenlerin %68'i şehirde yaşamaktan memnun, %28'i memnun değildir. Geriye kalan %4'lük kısım ise her iki yerde de yaşamının kendileri için fark etmeyeceğini söylemektedir. Göç etmekten memnun olanların oranının yüksek olması kente umdukları özellikleri bulduklarını göstermektedir. Göçle gelenlerin %79'u kente alıştığını, düzenini burada kurduğunu, tekrar memleketine dönmek istemediklerini belirtirken, %21'i geri dönmek istediklerini ifade etmiştir (Şekil 13). Geri dönmek isteyenlerin büyük çoğunluğu iş bulamayan veya işi olsa dahi ekonomik sıkıntı çekenlerdir. Doğal olarak şehirlerdeki ekonomik sıkıntılar göç edenlerde gelecekle ilgili beklentilerinin azalmasına ve karamsarlık kültürünün oluşmasına neden olmaktadır (Peker, Önen ve Balkız, 1997:39-41). Bu durum Yüreğir'e göç eden ailelerin bir kısmında zaman zaman görülmektedir.

Şekil 13: Göçle gelenlerin tekrar memleketlerine dönme eğilimleri

Figure 13: Migrants trends toward going back their homeland.

Ankete göre Yüreğir'e göç edenlerin %80'i emeklilik sonrası kentte kalacaklarını ve emekli paralarını kentte değerlendirmek istediklerini belirtirken, %14'ü emekli sonrası yaşamlarını köyde devam ettirmek istediklerini, %6'sı henüz karar vermediğini ifade etmiştir (Şekil 14). Köye dönme arzusunda olanların köyle bağlantılarını kesmemiş olmaları dikkat çekicidir.

Şekil 14: Yüreğir'e göç edenlerin emekli sonrası yerleşmek istediği yere dair görüşleri

Figure 14: Migrants trends toward choosing residency after retirement.

Deneklere köyden kente göç eden ailelerin sorunları için çözüm önerileriniz nedir? diye sorulduğunda; %42'si devletin yatırımlarının artması gerektiğini söylerken, %17'si özel sektörün yatırımlarının artmasını, %15'i yeni iş sahalarının açılmasını, %11'i köyden kente göçü önleyecek çalışmaların yapılmasını, %7'si aile planlaması yapılmasını, %5'i üretimin arttırılmasını, %3'ü adaletli gelir dağılımı olmasını istemektedir. Buradan da anlaşıldığı gibi, göç edenlerin çoğunluğu kırsal alanlardaki ekonomik sorunların çözülmesinin şehirlere göçü azaltacağını düşünmektedir.

SONUÇ

Göçler, yeryüzünün her hangi bir bölgesinde ortaya çıkan işgücü, üretim ve nüfus arasındaki dengesiz dağılımı düzenlemek (Tekeli ve Ender, 1978:17) ve bozulan sosyal sistemin dengelerini sağlamak için ortaya çıkan bir olaydır. Fakat, göçler gidilen yerlerde ve göç eden kişilerde bir çok sosyo-ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu tür sorunların yaşandığı yerlerden biri de Yüreğir'dir. Yüreğir'e, 1960'lı yıllarda tarımsal üretimdeki gelişmelere bağlı olarak başlayan göçler, 1990'lardaki sanayi yatırımları ile beraber artmış, bu tarihten sonra yatırımların ve iş gücünün doyum noktasına ulaşması sonucu azalmaya başlamıştır.

Yapılan bu çalışmada, özellikle Adana'nın il sınırları içerisinde olmak üzere Doğu ve Güneydoğu illerimizden ekonomik sorunlarını halletmek için Yüreğir'e göç eden kişilerin Yüreğir'de en büyük sorununun yine işsizlik ve ekonomik sıkıntı olduğu tespit edilmiştir. Almış olduğu ücretten memnun olmayanların bir

çoğu memleketteki gelirlerinden daha fazla kazanmasına rağmen harcamaları arttığı için aldıkları ücretin kendilerine yetmediğinden şikayetçi olmaktadır.

Yüreğir'deki alt ve üst yapı sorunları göç edenlerin kente ve kentsel yaşama uyumunu zorlaştırmaktadır. Bu nedenle şehirleşme yavaşlamakta ve şehire uyum süresi uzamaktadır. Buna rağmen, göç edenler kültürel gelenek, görenek ve yaşam biçimlerini Yüreğir'e taşımışlar ve şehirdeki sosyo-kültürel yapıyla etkileşime girmişlerdir. Bu etkileşimin sonucunda göç eden bireylerde önemli sosyo-ekonomik değişiklikler meydana gelmiştir. Erkeklerin sürekli olarak dışarı ile irtibat halinde oluşu değişimini kolaylaştırmış, kadınların ise genelde evde olması daha geç bir etkileşime girmesine, dolayısıyla daha az değişime uğramasına neden olmuştur. Bununla birlikte göç sonrası kendi gelenek ve göreneklerini koruyan ve sosyo-ekonomik değişikliğin çok az yaşadığı ailelerde vardır. Bu tür bireyler kendilerini kentli kabul etmemekte ve ileride tekrar memlekete dönme eğilimi göstermektedir.

Türkiye'nin bir çok kentinde olduğu gibi Yüreğir'de de yoğun göç hareketlerine bağlı olarak oluşan plansız kentleşmenin ve bunun neticesinde ortaya çıkan sosyo-ekonomik problemlerin önlenmesi için özgün bölgesel planların hazırlanıp, iç göçlerin hızının azaltılması, göçlerin yönünün değiştirilmesi ve böylece kentleşmenin doğal sürecine dönmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ARSLAN, M. ve SOSYAL, M., 1994, Yüreğir Ovası Köylerinden Kente (Adana'ya) Göç Olayı ve Göç Eden Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapıları, Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 9, (1), Sf:49-64, Adana (Ayrı Basım).

AYDOĞAN, F., 1997, "Köyden Kente Göçün Ailenin Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri Üzerine Etkileri", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç (20-21-22 Kasım 1996), DİE Yayın No:2046, Sosyoloji Derneği Yayın No:5, Sf:546-555, Ankara.

BAYHAN, V., 1997, "Türkiye'de İç Göçler ve anomik Kentleşme", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç (20-21-22 Kasım 1996), DİE Yayın No:2046, Sosyo-

loji Derneği Yayın No:5, Sf:178-193, Ankara.

BUCUTOĞLU, E., 1993, "Doğu Karadeniz Bölgesi Trabzon Alt Bölgesinde Emek Piyasasının Yapısı , Göç ve İstihdam Sorunları", 3. İzmir İktisat Kongresi (4-7 Haziran 1992), Sosyal Değişim ve Sosyal Gelişme Stratejileri, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Dönersermaye İşletmesi Müdürlüğü Basımevi, Sf:57-63, Eskişehir.

DİE, 2003, Genel Nüfus Sayımı 2000, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Yayın Numarası:2759, Ankara.

EMİROĞLU, M., 1981, "Türkiye'de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları", Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Coğrafya Araştırmaları Enstitü Yayını, sayı:10, Sf:41-73, Ankara.

GÖNEY, S., 1976, Adana Ovaları I, İstanbul Üniversitesi Yayın No:2162, İstanbul.

GÜRBÜZ, M., 2002, "Kahramanmaraş da Göç Hareketleri ve Doğurduğu Problemler", Akademik Araştırma Dergisi, Sayı: 12, Sf: 131-141, Kahramanmaraş

IŞIK, Ş., 1999, İzmir'e Yönelik Göçlerin Coğrafi Boyutları, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, Sf:383-405, İstanbul.

İLBARS, Z., 1988, "Ankara Gecekondu Ailelerine Bir Bakış", AÜDTCF Dergisi, Cilt:XXXII, Sayı:1-2, Sf:23-31, Ankara.

KARA, H., 1988, "Çukurova'da Kentleşme ve Sanayileşmenin Tarım Topraklarına Etkisi" AÜDTCF Dergisi, Cilt:XXXII, Sayı:1-2, Sf:267-280, Ankara.

MUTLUER, M., 2003, Uluslar arası Göçler ve Türkiye, Çantay Kitabevi, İstanbul.

ÖZGÜR, E.M., 1995, "Türkiye'deki İç Göçlerde Ankara İlinin Yeri", Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı:4, SF: 63-76, Ankara.

PAZARLIOĞLU, M.V., 2001, "1980-1990 Döneminde Türkiye'de İç Göç Üzerine Ekonometrik Model Çalışması", Çukurova Üniversitesi V. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu (19-22 Eylül 2001), (<http://idari.cu.edu.tr/sempozyum/bi18.htm>), Adana.

- PEKER, M., ÖNEN, E. ve BALKIZ, B., 1997, Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset, Yeni Eğilimler Yeni Yaklaşımlar, Saray Kitabevleri, İzmir.
- TANDOĞAN, A., 1988, Türkiye’de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler, Karadeniz Teknik Üniversitesi Basımevi, Trabzon.
- TEKELİ, İ. ve Ender, L., 1978, İç Göçler, Hacettepe Üniversitesi Yayını, D-26, Ankara.
- TUIK, 2005, Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu Yayını, Yayın No:2976, Ankara.
- TÜMERTEKİN, E., 1977, “Türkiye’de İç Göçler Üzerine”, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı:22, Sf:29-42, İstanbul.
- YAMAK, R. ve YAMAK, N., 1999, Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, İzmir.
- YAVUZ, F., KELEŞ, R. ve GERAY, C., 1978, Kentleşme ve İnsan, Ankara.
- Yücel, M. ve Diğ., 1996, Adana Kentsel Alanının Tarihi Süreç İçerisinde Tarımsal Alan Kayıplarına Etkisi, Tarım-Çevre İlişkileri Sempozyumu (13-15 Mayıs 1996) Bildiri Kitabı, SF: 599-607, Mersin.